

- XII. 6544: 1941. október 3. I. társaság által. politika pöt.
- XII. 6573: 1941. november 12: politika pöt: újabb pöt. 19.
- XII. 6667: 1942. február 6: politika pöt: sz. t. b. s.
- XII. 6751: 1942. április 28: II. társaság által. sz. t. b. s.

Pocsajon, Bihar ms. 1914. március 3. ref.

Avatási iktat: 891 / 1941-42.

Allahud-i: nile.

891: 1942. V. 7.

A DEBRECENI M. KIR. TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYEGYETEM
JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KARA.

184 19. 41/1942. szám.

Érk: 1942. évi május hó 6 n.

Előirat: _____

Ért. melléklet: Előirat: 891/1941-42

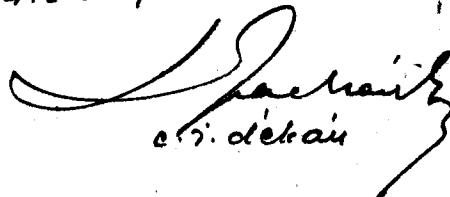
Bírálatra kiadatik:

Dr. Jontagh István

„Kochbachk” János

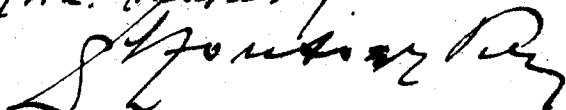
professzor uratnak.

Debrecen, 1942. május hó 6-án.

Dr. Jontagh

Előzetességgel elfogadom.

Debrecen, 1942. Május 7.

Csakmárson az első bíráló vélemények.

Debrecen, 1942. május 7.

A szociálpolitika érvényesülése
munkaügyi közigazgatásunkban.

Szabó Zoltán

jogszigorló
doktori értekezése.

1942.

A 2675

I. Fejezet.

Minden kornak, századnak volt egy átütő erejű domináns uralkodó eszméje. A XIX.század, mely még alig tűnt el és hatásaiban is léptenyomon érezhető, szintén kitermelte a maga eszméjét, vezérgondolatát. Ez az eszme, ez a gondolat a szabadság. Századunk úgy tűnik, a másik végletben keresi azt a boldogító formulát, gondolatot, amit a XIX. század a szabadságban vélt megtalálni.

Viszonyaink, jelenünk, problémáink vizsgálatánál nem hagyhatjuk figyelmen kívül a multat és főként nem a közelmultat. Bár az eszmék nagy birkózása, mely századfordulóknál szokott jelentkezni, lényegében már befejeződött, mégis kutatásainknál a kiinduló pont min-

denkor a megelőző időszak, mert igazán felmérni, megérteni egy kérdést csak az előzmények segítségével lehet. A XIX.század liberalizmusa most agonizál.

A liberalizmus a gazdasági társadalmi téren érvényesülő szabadságot s így az állam teljes passzivitását követelte. Az eszme tiszta és világos, azonban az életben, a gyakorlatban nem maradt annak. Bebizonyosodott, hogy az emberek között szabadság nem lehet sem társadalmi, sem gazdasági téren, de különösen ez utóbbi téren nem. A szabadság eltűnik, mert különböző dolgok tények, körülmények, külső-belső hatások elnyomják.

Nem lehet szabadság, mert a kor, a műveltség, a szerzett és öröklött tulajdonságok, vagyoni viszonyok, mind-mind sirásói a szabadságnak. Nem lehet szabadságról és így egyenlőségről szó, egy szegény vagyontalan, tanulatlan és egy képzett, iskolázott, öröklött és szerzett javakkal rendelkező ember között. Már az indulásnál meg vannak az arány-

talanságok, melyek később az élet által felvetett viszonyok alakulása folytán még inkább növekednek.

A szerződési szabadság hirdetői tévedtek, mert a szerződések nem biztosítják a szabadságot. Ha nézzük a munkás és munkaadó viszonyát, láthatjuk, hogy szabadságról a szó nemes értelmében nincs szó. A munkás^{nak}vállaló létszükségleteinek kielégíthetése céljából dolgoznia kell. Válogatásra, egyezkedésre nincs ideje. A munkaadó vagyoni viszonyai erősek, jók, s így módjában van neki előnyös szerződéseket kötni, melyek aztán nem a szabadság eszméjét, hanem az egyéni érdeket szolgálják.

Igy jött létre egy új gazdasági rend, mely a régit eltüntetve, óriási szakadékokat eltolódásokat hozott. Eltűnt a jobbagyság, a céhek, s bár ezek sem voltak megfelelők, mégis bizonyos személyi kapcsolat, családias jelleg jellemezte, -mely a kirívó hibákat némileg enyhítette, tompította. A liberalizmussal járó

gazdasági rend káros következményeit látva, termelődött ki az ellentétes és hatásaiban rendkívül nagy eszmekör, a szocializmus. Ez a fennálló liberális rendszer felforgatása, a magántulajdon eltörlése által akarja a liberalizmus hibáit eltüntetni.

A két eszme ellentéteiből, azok ellen keletkezett aztán az az eszmekör, amelyet gyűjtőnéven szociálpolitikának neveznek.

A szociálpolitika az adott helyzetekből, az életviszonyok szükségleteiből, az élet megértéséből állott elő s így kiegyensúlyozó, összehangoló, elsimitó, áthidaló szerepe van. Elismeri az osztályellentétek létezését és egyébként ^{is} sokat átvett a szociálizmusból, de újat is kapcsolt be és ez az erkölcsi felfogás.

Az erkölcsi felfogás csakis itt jelentkezik. A liberalizmus racionalizmusában ép úgy nem volt helye az erkölcsi felfogásnak, mint ahogy nem juthatott szóhoz a szocializmus nyers materializmusában sem.

Különbséget kell tennünk szociálpoli-

tika és humanizmus között, mert sokan össze-
tévesztik, összekeverik, egynek veszik a két
fogalmat. Pedig a kettő nem egy. A humanizmus
csak felebaráti szeretet. Lényegét kimerítjük,
ha azt mondjuk róla, hogy humanizmus annyi mint
a bajbajutott embertárson segíteni. A szociál-
politika ezzel szemben preventív, megelőző
tevékenységet akar. Nem az okozatokon akar
segíteni, hanem az okokat akarja megszüntet-
ni. Tervszerű, átfogó, intézményes megoldást,
orvoslást követel.

A bajok megelőzését, azok gyökerében
való elfojtását akarja. Törvényhozási megol-
dásokat követel s erkölcsi igény helyébe tény-
leges jogigényt állít.

II. Fejezet.

A szociálpolitika azonban csak akkor
eredményes és tartalmas, ha az ember, az
egyén is telítve van szociálpolitikai érzékkel

és úgy is cselekszik, mert különben a legjobb szociálpolitikai törvény vagy rendelet is csak üres váz, ha nem úgy kezelik a végrehajtására hivatottak.

A magyar törvényhozást, közigazgatást az utolsó évtizedekben egyre jobban fokozódó, egyre erőteljesebbé váló szociális irányu gondoskodás hatja át. Közigazgatási szociálpolitikánk működését az egyéni és társadalmi élet legkülönbözőbb terrénumain fejti ki. Így sokoldalúsága folytán természetes, hogy mint minden funkcióval és funkcionáriussal szemben, úgy a szociális irányu közigazgatással szemben is éppen sokoldalúsága, széles skálájú kiterjedt működése folytán felmerülnek bizonyos kívánalmak és bírálatok. Ezek a kívánalmak és bírálatok kettős irányuak s minden nagyobb nehézség nélkül oszthatók két részre. Ez a két rész a törvényhozó akarat, a törvényhozás és a végrehajtó szerv, a közigazgatási tisztviselő.

Általában a főkívánság, hogy az állam,

a törvényhozás szélesebb körben és az életviszonyokra sokkal nagyobb tekintettel szabályozza a különböző kérdéseket. Az kívánják, hogy a törvényhozás hatáskörét terjessze ki olyan dolgokra és megnyilvánulásokra, az élet olyan részleteire is, amelyekkel eddig az állam nem törődött vagy legjobb esetben is csak passzív türelmes szemlélő volt.

Örvendetes jelenséggént kell megállapítanunk, hogy a törvényhozás mindinkább, különösen az utóbbi időben egyre jobban, egyre fokozottabb mértékben tesz eleget a fellépő szükségleteknek, óhajoknak.

A közigazgatási tisztviselőkkel szemben több a kíváncsi és a bírálat. Már számtalan alkalommal elhangzott a végrehajtó szervekkel szemben az a vád, hogy nem haladnak az élettel, nem tekintenek a változásokra. Tevékenységük nem ruganyos, nem alkalmazkodó az élet különböző megnyilvánulásai-val szemben. Ragaszkodnak a rendeletek általános jellegű meghatározásaihoz, szabályai-

hoz és így a holt betűhöz, mert nem a jogszabályban kifejezésre jutó pozitív akaratot, a probléma, a kérdés megoldására törő szellemet látják, hanem csak a paragrafusok fekete soraiból kiáradó kényszert, sanctiot, mely aztán minden cselekvésüket, mintegy hipnotikus erővel befolyásolva, irányítja. Valóban ez a vád nem egészen alaptalan és ezért, amikor a jó közigazgatás és ezzel együtt a jó tisztviselő fogalmát akarják megrajzolni, akkor egyik legfontosabb jótulajdonságnak tüntetik fel a ruganyos, az élet üteméhez, problémáihoz, szükségleteihez való igazodást. Ezt teljes mértékben helyeselhetjük, mert szociális közigazgatást csinálni, igazi szociálpolitikát folytatni csak akkor lehet, ha az akire a végrehajtást bizzák maga is tele van mély szociális érzékkel, magas, tisztult erkölcsi felfogással és akinek ugyszólván minden ténykedését nem a jogszabályokból kiütköző kényszer, megkötöttség, hanem az azokban megnyilvánuló építő szellem

irányítja. Ezzel általánosságban meghatároztuk azt az irányt, melyet egy szociálpolitikát folytató közigazgatás tisztviselőjének követnie kell.

III. Fejezet.

A liberalizmus talán egy téren sem fejtett ki oly romboló, oly káros hatást, mint a munkaügy terén. A jobbágyság és céhrendszer folytán a középkorban a munkaügy bizonyos közigazgatási irányítás, vezetés, befolyás alatt állott s így az osztályok közötti surlódást, ellentétet némileg csökkentette. A *laissez faire* elvének érvényesülése, keresztülvitele teremtette meg aztán a napjainkban is aktuális osztálykérdést, osztályellentétet.

A tőke és munka, a munkaadó és munkás harcat, szellemi eszmei téren pedig a

szocializmust. A laissez faire eredménye volt a munkásság szervezkedése, érdekeinek megvédésére. Az idők folyamán a szervezkedés egyre állandóbb jelleget öltött s a harc egyre élesebb, kegyetlenebb lett, melyet a szociálista írók által kifejtett dogmák még csak jobban tápláltak, élesztettek. Az állam tovább már nem nézhette tétlenül ezt a sorvasztó és őt magát is pusztító gyengítő küzdelmet. A laissez faire elvét fel kellett adnia. A beavatkozás elkerülhetetlen lett. Felmerült a kérdés, mint minden esetben, ha harmadik akar beavatkozni kettő csatájába, hogy kinek az oldalára álljon. Az érvek inkább a munkásság érdekeinek védelmére szólították az államot, mert a munkások jobban rászorultak, kevesebb, gyengébb fegyverrel küzdenek és így a munkaadónak ki vannak szolgáltatva. Ám az állami beavatkozás nem lehet egészen egyoldalú. Tekintettel kell lennie mindkét fél érdekeire s azok össze-

egyeztetésére kell törekednie. Ezt a kiegyenlítő védő tevékenységet a jogra, a köz-igazgatásra bízta.

Magyarországon a munkaügyi közigazgatás és annak szociális része még nem jutott el a fejlődés kívánta magasabb fokára, de a haladás az élet követelte szociálpolitikai rendezés felé, egyre erősebb, egyre biztatóbb. A szociális szellem, a munkásvédelem érvényesül már különböző átfogó rendezést nyújtó törvényeinkben.

Igy az 1884: XVII. törvénycikk /ipar-törvény/ megállapítja, hogy a munkaadó, amennyiben a segédet természetbeni lakással is ellátja, köteles erre a célra egészséges és lakható helyet kijelölni, köteles továbbá időt engedni a segédnek, hogy vallása ünnepnapján az istentiszteletet látogathassa. Ha a munkaadó sedédjét törvényes ok nélkül, a felmondás határidejének letelte előtt bocsátja el, köteles a segédnek a felmondási időre járó bérét és ha ellátása is volt, a munka-

adónál, ennek a bérnek a kétszeresét kifizetni.

A gyári munkások védelmére vonatkozólag is több rendelkezést találunk. Így különösen jelentős és annak idején a kizsákmányolásnak szinte a rabszolgaság fogalmát ki-merítő elfajulását megrendszabályozó truck-tilalom. A munkaadók, a gyárosok, telepükön különböző a munkások megélhetéséhez szükséges élelmiszer és ruházati cikkeket és főleg szeszesitalokat árusító üzemeket, kávéházakat létesítettek, ahol a munkás hitelbe vásárolhatott. A rendszerint nagyszámú munkáscsaládok szükséglete a hitel következtében könnyelművé, meggondolatlanabbá vált vásárlási kedv, valamint a munkásnak többnyire a nehéz fárasztó, gyakran életveszélyes munkának betudható alkoholizmusa azt eredményezte, hogy a bérfizetés alkalmával a kereset a gyári üzletekben /consumokban, kávéházokban/ igénybevett hitel folytán, szinte csak fillérekre vagy semmire olvadt le, sőt gyakran még nem

is volt elegendő az adósság fedezésére, kiegyenlítésére. Voltak gyáarak ahol a munkásokat kötelezték, hogy csak bizonyos eladási üzemekben szerezhették be szükségleteiket. A törvény kimondja, hogy a munkaadó lakásán tüzifán, földhaszonélvezeten, rendes élelmezésen, orvosságon, orvosi segélyezés a munkához a munkás által szolgáltatandó szerszámokon és anyágon kívül más árut és különösen szeszes italokat a munkásnak nem hitelezhet, valamint nem kötelezheti azt arra, hogy szükségletét bizonyos eladási telepeken szerezzé be, vagy bérét más célra fordítsa, mint sorsának javítására. A fiatalok kérdése.

Jogszabályaink tisztázták és rendezték az ezzel kapcsolatos fogalmakat.

Kimondják, hogy a 14 életévét be nem töltött személy még gyermek és fiatalok minden 14-18 év közötti egyén. A gyermek foglalkoztatása szempontjából a törvény kimondja, hogy a 14 életévét még el nem ért gyermeknek az ipartörvény hatálya alá eső üzemekben és vállalatokban való foglalkoz-

tatása tilos.

Általában mind a gyermekek, mind a fiataalkorúak foglalkoztatását szigorú korlátok között szabályozza a törvény. Gondoskodik a testi erejüket meghaladó munkák tilalmáról és ezzel egészségüket, testi épségüket védi. Tiltja az éjjeli foglalkoztatásokat.

A munkajog kötelezi az iparost, hogy ipartelepén mindazt létesítse és fenntartsa, ami a telep és az üzem alkalmazottainak életét, testi épségét, egészségét biztosítja. A alkalmazottak kötelesek alkalmazkodni a munkaadónak az alkalmazottak élete, testi épsége és egészsége biztosítása érdekében tett intézkedéseihez. Az iparhatóság ellenőrzi a törvény betartását és azok megsértése esetén megteszi a szükséges intézkedéseket. Az iparos köteles segédjét baleset, betegség ellen biztosítani. Az iparossegéd azonkívül öregség, rokkantság, özvegyiség és árvaság elleni biztosításra is kötelezett.

Az olyan gyárak, telepek létesítését,

amelyek több kevesebb veszélyt, vagy az egészségre ártalmas hatást rejtenek magukban, telep-engedélyhez kötik. Az iparhatóság a telepengedélyt a szakemberek és iparfelügyelők véleményének meghallgatása után adja meg és külön szabályokat ír elő, amelyekkel az ártalmas hatások keletkezését a legkisebb mértékre lehet csökkenteni.

A bányászatban a biztonsági rendszabályok még részletesebben vannak szabályozva, mint a többi iparágakban.

Az 1937: XXI. törvénycikkben, mely 1937. évi június 29-én hirdettetett ki, a munkaidőszabályozás is rendezés alá került. A törvény megállapítja a heti munkaórák számát. A tisztviselők munkaórájának száma hetenként 44 óránál több nem lehet. Ezzel megoldódott a hétvégi pihenő intézménye.

A gazdasági szükségesség követelte munkaidő meghosszabbításoknak óraszámáa egy évben a 60-at nem haladhatja meg. A túlmunka fogalmát is megállapítja. A túlmunka az,

amit a heti 44 órán túl végzett a tisztviselő, ezt 25 %-kal magasabban kell díjazni, valamint a munkaszüneteket.

A bányamunkásokat külön és még fokozottabb védelemben részesíti a jog. A törvény pontosan meghatározza a munkaidő maximumát. Ez 12 óránál hosszabb nem lehet és ha bányában magasabb hőmérséklet uralkodik, akkor rövidíteni lehet.

A fizetések szabadság problémája is szőnyegre került és gondoskodás történt már ezen a téren is.

Az 1938: XXXVI. törvénycikk értelmében az iparban, valamint a bányászatban és a kohászatban foglalkoztatott napszámosnak, munkásnak, szolgának, altisztnek-, továbbá a kereskedősegéd kivételével, az iparossegédnek és más hasonló alkalmazottnak mind a saját, mind a házastársa törvényes, törvényesített, örökbefogadott és házasságon kívül született gyermeke után, ha a gyermek

eltartásának kötelezettsége terheli és a tartásáról gondoskodik, gyermeknevelési pótlék jár.- A pótlék általában a gyermek 14 éves koráig jár és gyermekenként havonta 5.- pengő, s ezt a munkaadók viselik.

Ez a törvény szociálpolitikai szempontból rendkívül nagyjelentőségű és nagy lépéssel közelítette meg a célt, a kiegyenlítődést, az igazi, szociális, gazdasági és magyar megerősödést.

Ha a munkabérek indokolatlanul alacsonyak, az illető üzemben, vállalatban, vagy foglalkozásban a legkisebb munkabérek hivatalos megállapításának van helye.

A legkisebb munkabér megállapítását külön bizottság végzi, amelyet az ügyben illetékes /iparügyi, vagy kereskedelemügyi/ miniszter állít fel s ugyancsak ő határozza meg az érdekeltek meghallgatása után, hogy milyen foglalkozásra és milyen területre terjedő hatállyal kell a legkisebb munkabéreket megállapítani. A munkabért megállapító bi-

zottságok egyenként legalább hat rendes és ugyanannyi póttagból állanak. A rendes tagokat és a póttagokat $1/3-1/3$ arányban a munkaadók és a munkavállalók képviselőiből és azután sem a munkaadókhoz sem a munkavállalókhoz nem tartozók tehát az ugynevezett érdektelenek köréből nevezi ki a miniszter.

A bizottság elnöke és alelnöke az érdektelenek csoportjából kerül ki.

Ha a bizottság valamely ügyben meghozta határozatát, azt az érdekelt munkaadókkal és munkavállalókkal közli. A határozat ellen 8 nap alatt lehet az illetékes miniszternél panasszal, illetve felszólalással élni. A miniszter azután vagy megerősíti a határozatot, vagy újabb tárgyalás és határozathozatal végett a bizottsághoz visszaküldi, vagy pedig a határozat megerősítését megtagadja.

A legkisebb munkabér megállapításának az a következménye, hogy az a munkaadó, aki a határozat hatálya alá esik, munkavállalójának a megállapított legkisebb munkabérnél csekélyeb-

bet nem fizethet és a megállapított legkisebb munkabéreket a határozat hatályának tartama alatt sem egyéni megállapodással, sem kollektív szerződéssel le nem szállíthatják.

Az évenkénti fizetési szabadság kérdése, mint azt már említettük, szintén rendezés alá került. A rendezés a Nemzetközi Munkaügyi Egyetemes Értekezlet által az 1936. évben elfogadott egyezménytervezetben foglalt alapelvek szerint történt.

A törvény megállapítja, hogy egyéni folytonos szolgálat után legalább 6 munkanapot magában foglaló évenkénti fizetési szabadságot kell adni.

Fizetési szabadság szempontjából három csoportot állítanak fel, mégpedig a./ a munkások /szolgák, altisztek/ és az iparossegédek, b./ a legalább husz alkalmazott munkáját állandóan irányító munkások, iparossegédek, a művezetők és a kereskedősegédek, c./ a tisztviselők csoportját.

Az első kategóriába tartozók legalább 6-12 napig, a második csoportba tartozók pe-

dig 6- 24 napig tartó fizetési szabadságot élveznek az ugyanannál a munkaadónál eltöltött szolgálati idő nagysága szerint.

A tanoncok az 1936/VII.t.c. értelmében 14 napi szabadságot kapnak.

A szabadság egész tartamára a munkaadó alkalmazottjának rendes illetményeit tartozik fizetni. Azonban az alkalmazott nem vállalhat ellenszolgáltatásért munkát, mert különben elveszti a díjazásra való igényét.

Azon kisiparosok kiskereskedők alkalmazottainak, akik állandóan legfeljebb két alkalmazottat tartanak, nem jár fizetési szabadság. Ezt a kivételt a kisipar nyomasztóan nehéz helyzete miatt kellett tenni, mert a kisiparosok sajnos oly helyzetben vannak, hogy gyakran még a megszolgált munkabérek sem tudják kifizetni és ezért a szabadságidőre még kevésbé tudnak fizetést adni.

IV. Fejezet.

A mezőgazdasági munkaügy közigazgatása az ipari munkaügy közigazgatásától teljesen függetlenül, önállóan fejlődött, mert a mezőgazdasági munka természete alapján véve is annyira eltér az ipari vállalatoknál végzett munkától, hogy lehetetlen volna a kettőt ugyanazon jogszabályokkal rendezni.

A mezőgazdasági munkaügynél közigazgatásunk nem mozoghat olyan szabadon, mint az ipari munkaügy kevésbé függő terén, mert a mezőgazdasági munkát, a természet, a növényi és az állatvilág különleges körülményei, törvényei nagy mértékben befolyásolják.

A munkaadók és munkások egymásra utaltsága sokkal nagyobb mint az iparban, vagy a kereskedelemben. Az állam, a közigazgatás nem

hagyhatja figyelmen kívül azt a rendkívüli fontosságot, amelyet a mezőgazdasági termelés sikeressége jelent.

Magyarország bár az utóbbi évtizedekben meglehetősen mértékben industrializálódott, mégis alapjellegében és elsősorban mezőgazdasági agrár állam. Egy agrár államban pedig a termelés sikerétől függ az ország lakosságának az ellátása.

Nem hallgathatjuk el azonban, hogy a törvényhozásnak a mezőgazdasági munkaügy szociálisabb kiépítése terén még igen sok és nehéz feladatot kell megoldania.

A mezőgazdasági munkaügyi közigazgatás a földmivelésügyi miniszter hatáskörébe tartozik. A földmivelésügyi minisztériumban külön gazdasági munkaügyi főosztály van szervezve. Ez foglalkozik a gazdasági munkások és gazdasági cselédek közigazgatási ügyeivel. Ez látja el a munkásvédelmet, a munkásbiztosítást és a munkaügyi bíráskodást. Hatáskörébe tartozik a munkásügyi és cselédügyi törvények végrehajtása a munkás és cselédügyi kihágások és vitás ügyek.

nek harmadfokon történő elbirálása. A munkaközvetítés, a munkáskérdésre vonatkozó adatgyűjtés szintén ügykörébe tartozik.

Kiterjed a gazdasági munkaügyi főosztály hatásköre az aratás és egyéb gazdasági munkálatok zavartalan biztosítására, törvényelőkészítésre, munkásházak építésének előmozdítására stb. Általában minden, a mezőgazdasági munkásság védelmére, támogatására, megsegítésére vonatkozó akcióknak, intézményeknek létesítésére előmozdítására.

Törvénytárunkban számos olyan szabályt találunk, amelynek célja a gazdasági munkás személyiségének fokozottabb megvédése.

Ilyen védelmet nyújt az a rendelkezés is, hogy a munkás a szerződést azonnali hatállyal felbonthatja, ha a munkaadó, családtagja vagy alkalmazottja, a munkás erkölcsét veszélyezteti, tetteleg bántalmazza, testi épsége, élete ellen büntetendő cselekményt követ el, vagy kísérel meg.

A gazdasági munkástörvény kimondja, hogy a gazda köteles ügyelni, hogy a cseléd^{et} testi erejét meghaladó vagy testi épségét veszélyez-

tető munka ne terhelje.

A pihenő és a munkaszünet kérdése is rendezést nyert. A gazda köteles arról gondoskodni, hogy a munkásnak, cselédnek az éjjeli nyugvásra elég ideje maradjon. Köteles továbbá arról is gondoskodni, hogy a cselédnek, munkásnak vasárnap és az egyes ünnepeken munkaszünete legyen.

Betegségi biztosítás hiányában mezőgazdasági munkajogunknak igen értékes és fontos részét alkotják a munkaadó betegellátási kötelezettségére vonatkozó rendelkezések.

E tekintetben különbséget kell tennünk egyrészt a munkások, másrészt a munkaadóval szorosabb kapcsolatban álló cselédek között.

A mezőgazdasági munkás és az erdőmunkás gyógykezeléséről és ellátásáról a munkaadó csak 8 napig és csak akkor köteles gondoskodni, ha a munkás idegen községbeli. A nyolc napi idő lejártá után a gyógykezelés az általános szegénybetegellátás feladata.

Gazdasági cseléddel szemben a házi betegápolási kötelezettség 45 napra terjed s a gazda az éves, illetőleg állandóan alkalmazott

cseléd vele élő feleségét és vele egy háztartásban élő 12 éven aluli gyermekét is házi betegápolásban részesíteni köteles.

A kórházi ápolási kötelezettség, amelynek tartama legfeljebb 30 nap, csak magára a cselédre vonatkozik.

A munkásbiztosítással az 1900.évi XVI. törvénycikk alapján szervezett országos gazdasági munkáspénztár foglalkozik.

Az országos gazdasági munkáspénztár baleset, baleset miatti rokkantság, baleseti halál, baleseten kívüli rokkantság, aggkor beállta és végül nem baleset folytán előállott halál esetén nyújt segélyeket, a sérültek, illetve azok hozzátartozói, illetve hátramaradottjai részére. Ezenfelül nyugdíjat is ad.

A biztosítás részint kötelező, részint önkéntes, illetve a fejlődés folytán kötelező. A balesetbiztosítási kötelezettséget eleinte még csak a mezőgazdasági cselédekre, majd egyes veszélyes gépeknél alkalmazott gazdasági gépmunkásokra vonatkozóan mondták ki, míg az intézmény alapelveül az önkéntes biztosítást tették. A tapasztalatok ellenben csakhamar megmu-

tatták, hogy a szolidaritásnak a biztosításban jelentkező gondolata korántsem érvényesülhet a kívánatos mértékben, ha pusztán az érdekeltek belátására bizzák, hogy bekapcsolódnak-e a biztosítás intézményébe. Ennek a tapasztalatnak a leszűrése után az illetékes magyar tényezők az összes gazdasági gépeknél dolgozó munkavállalókat balesetbiztosítási kötelezettség alá vonták.

A világgazdaság súlyos krízisének elmúltja után, a helyzet javulásával összefüggően, mezőgazdaságunk jövedelmezőségének nyomán azután a mezőgazdasági társadalombiztosítás is öröndetes fejlődésnek indult. 1936-ban a gazdatisztek öregségi, rokkantsági és haláleseti kötelező biztosítása, 1938-ban pedig a gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosítása nyert megvalósítást.

Mezőgazdasági társadalombiztosításunk ezidőszereint három csoportra oszlik:

- 1./munkás balesetbiztosítás,
- 2./gazdatiszti nyugdíjbiztosítás és
- 3./munkás öregségi biztosítás.

Mindhárom biztosítás kötelező.

A mezőgazdasági balesetbiztosítás keretében a gazdasági cselédeket, ugyyszintén a jogilag gazdasági cselédnek minősülő szegődményes iparosokat és idénymunkásokat egyénenként kell biztosítani, míg a gazdasági gépmunkások gazdasági gépenként kötendő átalánybiztosítás alá esnek.

A balesetet szenvedett biztosítottnak igénye van orvosi gyógykezelésre, gyógyszerekre, gyógyászati segédeszközökre, kórházi ápolásra, táppénzre.

Keresőképeségének legalább 25 %-os maradandó csökkenése esetében baleseti rokkantjáradékot kap. Amennyiben a baleset folytán keletkezett sérülés oly súlyos természetű, hogy a munkás magatehetetlenné vált, még ezenfelül tehetetlenségi pótlékot is kap.

Halálos kimenetelű baleset esetén pedig hátnamaradt családját méltányos összegű haláleseti segély, bizonyos esetekben emelkedő özvegyi vagy árvajáradék illeti meg. Az özvegyi járadék, a gyermekek száma szerint,

nevelési segéllyel emelkedik.

A felsorolt szolgáltatásokra való igényjogosultság szempontjából a balesettel egy tekintet alá esik az u.n. baleseti következményes betegség és a foglalkozási betegség.

A balesetbiztosítási díjat teljes egészében a munkaadó, illetőleg a gazdasági géptulajdonosa köteles viselni. A Balesetbiztosítási díjat a biztosított munkavállalóra áthárítani tilos.

Ha a munkaadó, illetőleg a gazdasági géptulajdonos balesetbiztosítási kötelezettség alá eső munkásának biztosítását elmulasztja s a munkást baleset éri, az ebből származó teljes kárért felel, akkor is, ha őt a baleset megtörténte körül vétkesség nem terheli. Egyébként is a kötelező balesetbiztosítás elmulasztása esetén a munkaadó kihágást követ el.

A gazdatisztek öregségi, rokkantsági és haláleseti kötelező biztosításáról az

1936.évi XXXVI.törvénycikk rendelkezik. E törvény értelmében minden gazdatiszt és gazdasági egyesületi tisztviselő 60.életévének betöltéséig biztosítási kötelezettség alá esik.

A biztosítottakat javadalmazásuk szerint osztályokba sorolják. A félévenként esedékes biztosítási díjat a munkaadó köteles fizetni, de annak felét a biztosított javadalmazásából - a díj esedékességétől számított egy éven belül - levonhatja.

A biztosított gazdatisztnak,illetőleg gazdasági egyesületi tisztviselőnek 65.életévének betöltésétől kezdődően öregségi járadékra, ha pedig ezt az életkort megelőzőleg keresőképességének legalább a kétharmadát elvesztette, rokkantsági járadékra van igénye. A biztosított özvegye járadékot, 18 éven aluli árvája pedig nevelési segélyt kap. A felsorolt szolgáltatásokhoz 10 évi várakozási időnek a biztosításban való eltöltése is szükséges.

A kötelező biztosítás mellett, illetoleg azon felül joga van a biztosítottnak

önkéntes továbbbiztosítást, öregségi különbiztosítást és önkéntes többletbiztosítást is kötni.

A gazdasági munkavállalók kötelező öregségi biztosítása az 1938.évi XII.törvény-cikkben van lefektetve. A törvény értelmében - bizonyos kivételektől eltekintve - a 18-65 éves férfi gazdasági munkásokra terjed ki a kötelező öregségi biztosítás.

A kötelező öregségi biztosítás szolgáltatásai az öregségi járadék és haláleseti segély. A járadékra való jogosultságnak két előfeltétele van, még pedig a 15 évi várakozási idő eltöltése és a 65 életév elérése. A várakozási időnek tartama 15 olyan naptári év, amelyek mindegyikében a munkavállaló után gazdasági bér munkával kapcsolatban a biztosítási járulékot legalább 15 hétre lerótták.

A lehetőségek határain belül gondoskodás történt azokról a gazdasági munkásokról is, akik 65.életévüket a kötelező öregségi biztosítás bevezetésekor már betöltötték, vagy ha ennél fiatalabbak is, már olyan

magas életkoruak, hogy 65. éves korukig a 15 évi várakozási időt már nem tudják eltölteni. Ehhez képest lehetővé teszi aztán a törvény azt, hogy az 1939. évi január hó 1-én 50. életévüket már betöltött gazdasági munkavállalók várakozási ideje korábbi "ingyenes" évek számításbavételével kiegészüljön úgy, hogy a 65. életévük betöltésekor az öregségi járadékra való igényjogosultságuk már fennállhasson. Erre a kedvezményre csak azok tarthatnak igényt, akik életük tulnyomó részét mezőgazdasági bér munkában töltötték el.

A kötelező öregségi biztosítás fedezetét a biztosított munkások járulékai, valamint a földadó alá eső ingatlanok tulajdonosainak, az államnak és a törvényhatóságoknak hozzájárulása alkotják.

A munkás járulékát általában a munkás biztosítási könyvében ragasztandó biztosítási bélyegek alakjában a bérfizetésekor köteles leróni. A járulék összegét azonban a munkás béréből levonhatja.

A gazdasági munkások kötelező biztosítása mellett van lehetőségük az önkéntes biztosításra.

A mezőgazdasági társadalombiztosítás összes feladatainak ellátására az Országos Mezőgazdasági Biztosító Intézet a hivatott. Az Intézet központi szerve és így önkormányzatának letéteményese az igazgatóság. Az intézeti ügyvitel élén a vezérigazgató áll. Az Intézetnek nincsenek helyi külön szervei, hanem a helyi igazgatási teendőket a községi előljáróság /városokban a polgármester/ látja el.

A mezőgazdasági szociálpolitika most tárgyalt eredményei azoknak a helyzetét javítják, akik munkában állnak. A szociálpolitikának azonban nemcsak ez a feladata. Gondoskodnia kell azokról is, akik önhibájukon kívül nem jutottak munkához.

A munkaalkalomhoz juttatásnak két főmódja van. Ezek: a munkaközvetítés és a közmunkapolitika.

A gazdasági hatósági munkaközvetítés helyi, középfoku és országos szervekre

Helyi szervek a községi jegyzők, városi tisztviselők. Középfoku szervek a vármegyei gazdasági felügyelőségek. Az országos szerv az Országos Gazdasági Munkaközvetítő Iroda. Ezek a szervek intézik a belföldi munkaközvetítés ügyeit, tartják nyilván a gazdasági munkapiacot, főleg a munkanélkülieket.

Ujabbán a külföldre történő munkaközvetítés is jelentős lett. Különösen Németországban való munkához juttatás játszik nagy szerepet. A német mezőgazdaságban hosszabb időnymunkának ellátására, kb. 7-8 hónapon keresztül, több mint 10.000 magyar munkás tartózkodott kint a Harmadik birodalom területén.

A közmunkákban a legjelentősebb az u.n. vízi beruházás. Az ezek között talán a legjelentősebbel kell kezdenünk, s ez az öntözés.

Az öntözőgazdálkodásról azóló 1937. évi XX. törvénycikk 16 éven keresztül összesen 80 millió pengőt irányoz elő a Tisza és a Hármaskörös folyókon létesítendő duzzasztóművekre, szivattyutelepekre és az ezekkel

kapcsolatos öntöző csatornarendszerekre.

Ez a törvény hosszú éveken át igen jelentős és szociális kihatásaiban és értékes munkaalkalmakat létesít, különösen az épen legjobban rászorult vidékek lakosságának.

Az öntözéssel kapcsolatos munkák, intézkedések végrehajtása a m.kir.Országos Öntözésügyi Hivatal feladata. Vezetője, kezdeményezője napjainkig Kállay Miklós volt, aki ettől a tiszttől, miután Magyarország miniszterelnöke lett, felmentést nyert. Az öntöző berendezések, művek létesítése folyamatban van és a háborus viszonyok mellett is szépen halad előre.

A felszabadult erdélyi részeken is hatalmas közmunkák indultak meg. Hatalmas mértékű utépitések, vasutvonalak tökéletesítése kerül kivitelre. A legjelentősebb a székely körvasutnak az új határok folytán történt megszakadását megszüntető összekötő vonal építése. Ez, az utóbbi évtized e téren leghatalmasabb magyar közmunkája. Az építés 25000 munkásnak ad munkaalkalmat és megél-

hetést.

V. Fejezet.

A munkásvédelem, a kötelező baleseti, rokkantsági, öregségi, haláleseti biztosítás, a munkaalkalomhoz juttatás a szociálpolitikának három legfontosabb, leglényegesebb oszlopa, melyen munkaügyi közigazgatásnak nyugodnia kell.

A tárgyaltakból a következtetést, a tanulságot levonva, megállapíthatjuk, hogy a magyar közigazgatás szociálpolitikai téren jelentős felfeléívelő utat tett meg. Azonban a feladatok sokaságának megoldására a nehézségek, bajok leküzdésére még mindig sokat kell tennünk. Különösen a mezőgazdasági munkaügy terén várunk erőteljesebb, élénkebb munkaügyi, munkásvédelmi, egyszóval szociálpolitikai tevékenységet. Igaz és ezt el kell ismernünk, hogy hazánkat a súlyos válságot

okozó első világháboru és az utána következő inflációs idők, a világgazdasági krízis nagyon súlyos teherpróba elé állította s ezért menthető, ha szociálpolitikánk ezen a téren még csak, a viszonyok javulása folytán most kezdő törhető, erős életet, fellendülést mutatni.

A jövő munkaügyi közigazgatásunk feladata új intézmények, szabályok létrehozása, a régiak kibővítése, fejlesztése és ezzel sokat szenvedett fajunk belső erejének, ellenálló képességének fokozása, mert csak így biztosíthatjuk népünk, hazánk fennmaradását és csakis így érhetjük el az oly régóta várt boldogabb magyar jövő helyett, a boldog magyar jelent.

Forrásmunkák :

Dr.Mártonffy Károly: A magyar közigazgatás
megújulása.Budapest.1939.

Dr.Márffy Ede: Magyar közigazgatási és pénz-
ügyi jog. Budapest.1926. II.ki-
adás.

Dr.Heller Farkas: Magyarország szociálpoliti-
kája. Budapest. 1923.

Országos törvénytár: 1884: XVII. t.c.
1893: XXVIII. t.c.
1900: XVI. t.c.
1923: XXV. t.c.
1936: VII. t.c.
1937: XX.t.c.
1937: XXI. t.c.
1938: XII. t.c.
1938: 1938: XXXVI. t.c.

Magyarországi rende-
letek tára: 3000/1938. Ip. M.sz.

1062/1953
DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁRA
gyarapodási naplószám